

RAPPORT 2015

Konsumentföreningen Stockholm

Släng inte maten!

Hur arbetar kommunerna för att minska hushållens matsvinn?

Enkätundersökning
Maj 2015

För mer information:

Louise Ungerth, chef för Konsument & Miljö, 08-714 39 71, 070-341 55 30, louise.u@konsumentforeningenstockholm.se
Anna Lilja, kommunikatör, 076-015 39 72, anna.l@konsumentforeningenstockholm.se
www.konsumentforeningenstockholm.se

Konsumentföreningen Stockholm (KfS) är en medlemsstyrd ekonomisk förening med närmare 750 000 medlemmar. Medlemskortet heter Coop MedMera och vår huvuduppgift är att göra medlemsnytta och stärka medlemmarnas ställning som konsument. Föreningen driver inga egna butiker men är delägare i Kooperativa Förbundet (KF) och Coop Sverige AB.

1. Inledning

Det slängs mycket mat i livsmedelskedjan, vilket ger onödig negativ påverkan på miljön. Det ger bland annat klimatpåverkan och näringsutsläpp till luft och vatten. Det går också åt mycket vatten när man producerar mat. Det går exempelvis åt ett helt badkar med vatten för att producera en avokado.

Det slängs mycket mat i hela livsmedelskedjan men det är hushållen som står för de största mängderna matavfall. Naturvårdsverket uppger att 64 procent av det totala matavfallet i Sverige kommer från hushållen. 35 procent av det är onödigt matavfall, även kallat matsvinn. Det är mat som hade kunnat ätas upp om den tagits tillvara ordentligt. Övrigt är ben, skal, kaffesump och liknande.

Enligt Livsmedelsverket slänger en genomsnittlig tvåbarnsfamilj mat för ungefär 6 000 kronor per år och maten som slängs i svenska hushåll motsvarar växthusgasutsläpp på 500 000 ton. Det är lika mycket som 200 000 bilar släpper ut på ett år.

Kommunerna har en viktig roll när det handlar om att få hushållen att slänga mindre mat, eftersom de ansvarar för att kommuninnevånarnas sopor tas om hand. De har dessutom såväl anledning som möjlighet att försöka påverka hushållens beteende när det gäller matavfall. Vi har därför undersökt hur landets kommuner arbetar med att ta hand om matavfall och hur de bidrar till att minska hushållens onödiga matavfall.

Resultaten visar att det finns många goda exempel på kommuner som har kommit långt med att ta hand om hushållens matavfall. Många kommuner arbetar också aktivt för att matsvinnet ska minska. På andra håll återstår mycket arbete för att bidra till minskat matsvinn. Nu när en ny mandatperiod inletts i kommunerna finns ett bra tillfälle att utveckla kommunens arbete för att bidra till att minska hushållens matsvinn och att integrera detta i hållbarhetsarbetet.

/ Konsumentföreningen Stockholm maj 2015

Innehåll

1. Inledning.....	1
2. Sammanfattning	3
3. Metod	4
4. Resultatredovisning.....	5
4.1 Var tredje kommun saknar mål om att minska matavfall i avfallsplanen	5
4.2 Var tredje kommun samlar inte in matavfall från hushåll	6
4.3 Rötning till biogas vanligaste sättet att behandla matavfallet.....	7
4.4 Tre av tio gör inga informationsinsatser gentemot hushållen	8
4.5 Varierande val av informationskanaler	9
4.6 Många kommuner genomför projekt kring matsvinn inom skolan	10
4.7 Över hälften av kommunerna saknar samarbete kring matsvinn.....	11
4.8 Var tredje kommun saknar uppgift om hur mycket matavfall hushållen genererar	12
4.9 Fler än var fjärde kommun har genomfört plockanalys av matavfallet	13
Förslag på hur kommunerna kan förbättra sitt arbete	14

2. Sammanfattning

Undersökningen skickades ut till alla landets kommuner. 188 kommuner har svarat på hela eller delar av enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 65 procent.

- **Var tredje granskad kommun saknar mätbara mål för att minska matavfallet i sina avfallsplaner.** Det kan tolkas som att frågan inte har hög prioritet i dessa kommuner.
- **En tredjedel av kommunerna saknar helt insamling av matavfall.**
- **Rötning till biogas vanligaste sättet att behandla insamlat matavfall.**
- **Tre av tio gör inga informationsinsatser gentemot hushållen för att få dessa att minska matsvinnet.** Valet av informationskanaler skiljer sig åt mellan kommunerna.
- **Information på webben** – vanligaste sättet att informera kommuninnevånarna.
- **En majoritet av kommunerna har genomfört projekt inom skolan i syfte att minska onödigt matavfall.** Inom äldreomsorg och omsorg för personer med funktionsnedsättning är det däremot sällsynt.
- **Över hälften av kommunerna uppger att de inte samarbetar med andra aktörer för att minska onödigt matavfall.** I de fall samarbeten förekommer nämns restauranger och caféer.
- **Nära sex av tio kommuner uppger att de har uppgift om hur mycket matavfall som generas från kommunens hushåll årligen.** En dryg tredjedel av kommunerna har inte tagit reda på detta.
- **Drygt en fjärdedel av kommunerna har gjort en plockanalys, som innebär att sammansättningen av matavfallet analyseras och delas upp i onödigt matavfall och oundvikligt matavfall.** Detta är positivt, och ger dessa kommuner en bra grund att stå på för insatser i syfte att minska matsvinnet.
- *Med onödigt matavfall, även kallat matsvinn, avses i denna studie den mat som skulle kunna ha konsumerats men som ändå slängs. Oundvikligt matavfall avser oätligt matavfall som köttben, fruktskal och kaffesump. Denna definition har respondenterna blivit upplysta om.*

3. Metod

Rapporten bygger på en enkät som skickats till landets 290 kommuner. Frågorna arbetades fram av Konsumentföreningen Stockholm. Kommunikationsföretaget Agenda PR har genomfört undersökningen på uppdrag av Konsumentföreningen Stockholm.

Webbenkäten skickades till kommunernas registratorer, som uppmanades att vidarebefordra undersökningen till den person på kommunen som har ansvar för matavfall.

Enkäten skickades via mejl 22 april. 4 maj skickades påminnelser ut till alla respondenter som ännu inte hade svarat. Den 7 maj sammanställdes resultaten från inkomna svar.

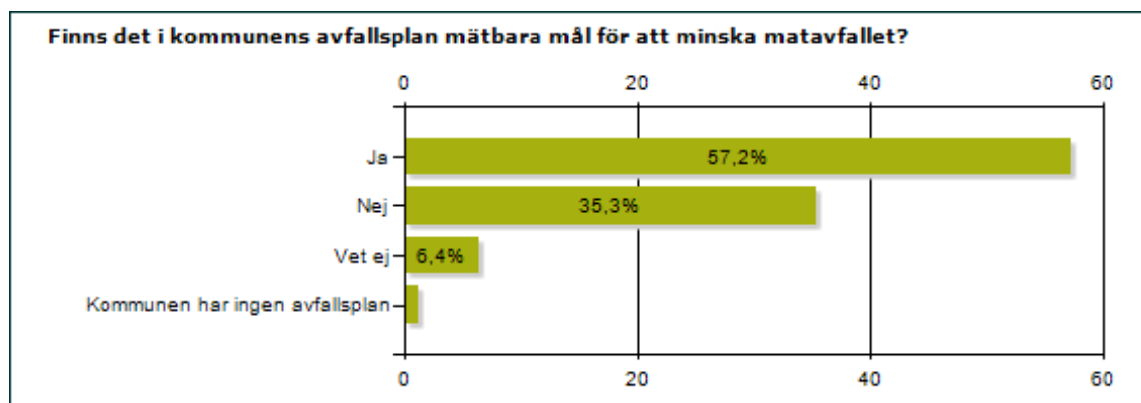
188 av 290 kommuner har besvarat hela eller delar av enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 65 procent. Några specifika gemensamma nämnare mellan de kommuner som inte svarat på enkäten har inte kunnat identifieras och både stora och små kommuner har deltagit. Kommuner från såväl storstadsregioner som landsbygd ingår, och den geografiska spridningen är god.

4. Resultatredovisning

4.1 Var tredje kommun saknar mål om att minska matavfall i avfallsplanen

De nästan sex av tio granskade kommuner som i sina avfallsplaner fört in mål om minskat matavfall har en bra grund att stå på för att lyckas med sådana ambitioner. Att sätta mätbara mål förutsätter också att det finns någon form av kartläggning över hur det ser ut i dagsläget, vilket antyder att det finns ett systematiskt arbete på plats.

Den tredjedel av kommunerna som saknar mål om minskat matavfall bör snarast initiera ett arbete med att upprätta mål. Varje kommun ska enligt miljöbalken ha en avfallsplan och den är därmed ett dokument av tung dignitet. Det finns en risk att avsaknad av mätbara mål i avfallsplanen vittnar om att frågan inte är högt prioriterad och att ett systematiskt arbete saknas.

	Procent	Antal
Ja	57,2%	99
Nej	35,3%	61
Vet ej	6,4%	11
Kommunen har ingen avfallsplan	1,2%	2
	Svarande	173

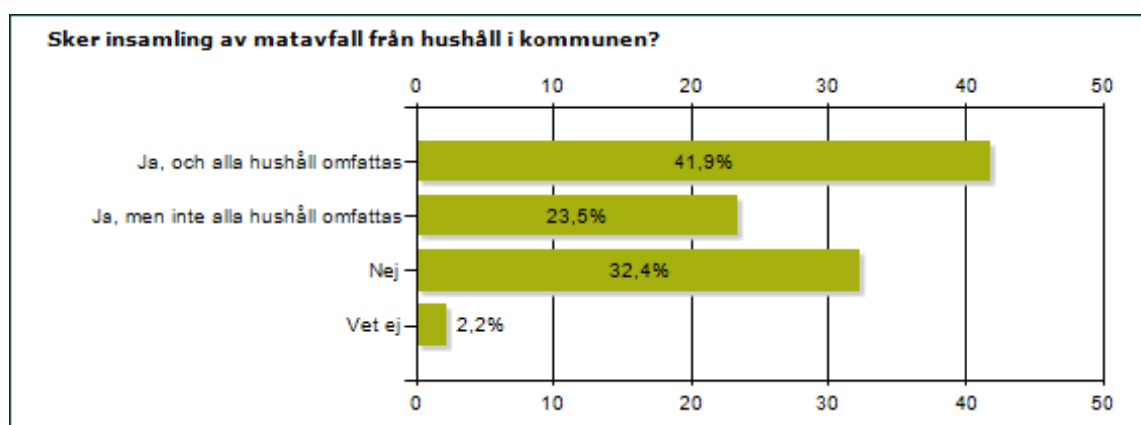
4.2 Var tredje kommun samlar inte in matavfall från hushåll

Ungefär två av fem kommuner uppger att de samlar in matavfall från alla hushåll i kommunen. Ytterligare en fjärdedel svarar att de samlar in matavfall, men att inte alla hushåll omfattas. Sammantaget innebär det att nära två av tre kommuner har insamling i någon form.

Var tredje kommun uppger att de inte erbjuder insamling av matavfall alls. Det är att betrakta som en förhållandevis hög siffra, särskilt mot bakgrund av det är hushållen som står för den största delen av matavfallet. Det finns dessutom nationella mål inom miljömålssystemet som till exempel anger att insatser ska vidtas så att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara senast år 2018.

Hur kapaciteten i närområdet ser ut när det handlar om att ta hand om matavfall kan vara en faktor som spelar roll för om kommunerna samlar in matavfall eller inte.

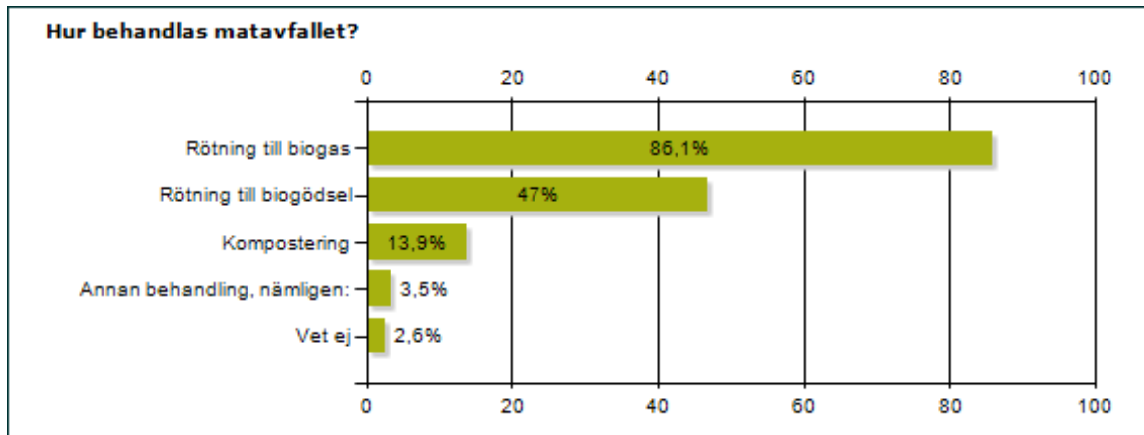
Några kommuner har uppgett att alla hushåll erbjuds möjligheten men att det är frivilligt.

	Procent	Antal
Ja, och alla hushåll omfattas	41,9%	75
Ja, men inte alla hushåll omfattas	23,5%	42
Nej	32,4%	58
Vet ej	2,2%	4
Svarande		179

4.3 Rötning till biogas vanligaste sättet att behandla matavfallet

Resultaten visar att det vanligaste sättet att ta hand om matavfallet är att röta det till biogas och biogödsel. En klar majoritet av de kommuner som samlar in matavfall uppger detta. Mindre vanligt är kompostering, en dryg sjättedel av kommunerna uppger detta.

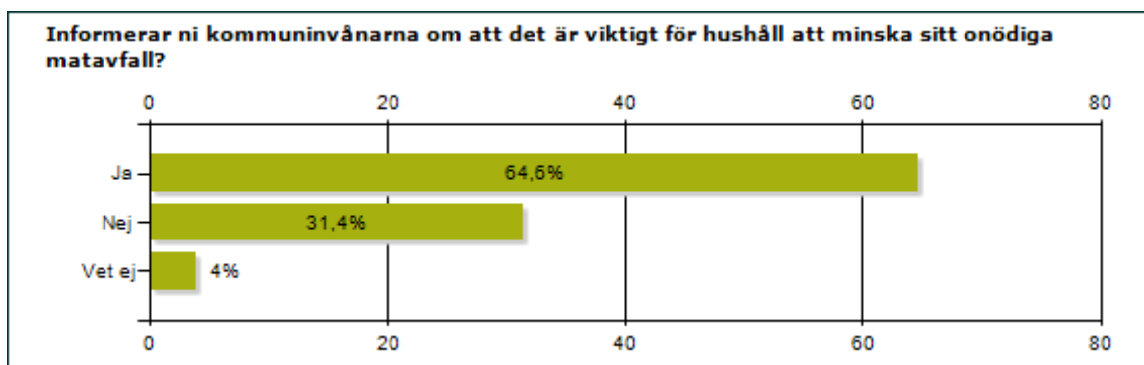
	Procent	Antal
Rötning till biogas	86,1%	99
Rötning till biogödsel	47%	54
Kompostering	13,9%	16
Annan behandling, nämligen:	3,5%	4
Vet ej	2,6%	3
	Svarande	115

4.4 Tre av tio gör inga informationsinsatser gentemot hushållen

Tre av tio kommuner uppger att de inte informerar kommuninvånarna om att det är viktigt för hushåll att minska sitt onödiga matavfall.

De flesta kommuner informerar på olika sätt sina invånare om hur avfall i allmänhet hanteras. Det kan handla om allt från information om när återvinningsstationer är öppna till information om vilka dagar soptömningar sker. Det finns alltså oftast ett uppbyggt informationsarbete som skulle kunna användas för att även informera om hur hushållen kan minska sitt onödiga matavfall.

Kommunikationsinsatser kan ha en avgörande betydelse när människors beteende behöver påverkas.

Procent

Antal

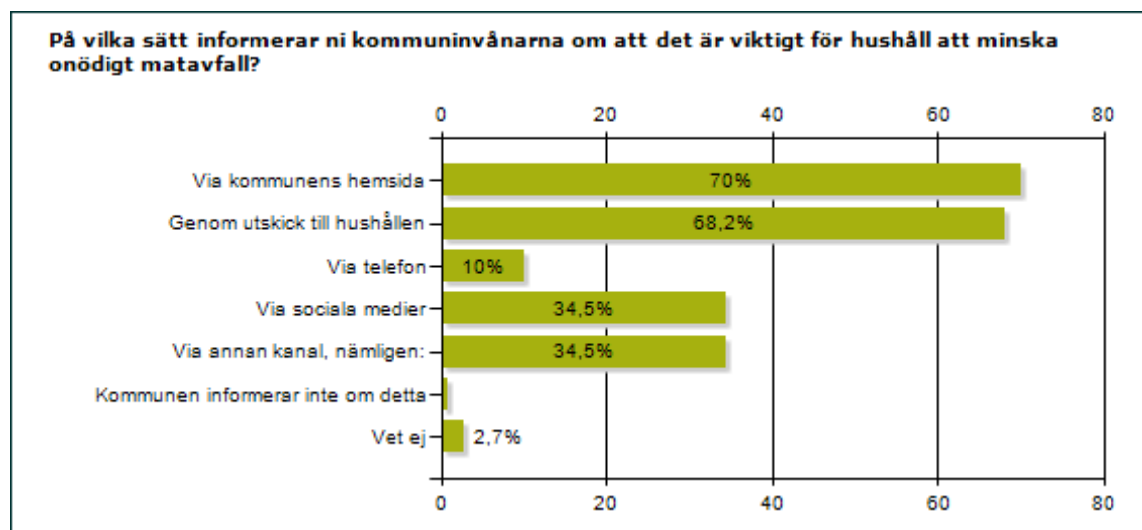
Ja	64,6%	113
Nej	31,4%	55
Vet ej	4%	7
	Svarande	175

4.5 Varierande val av informationskanaler

De kommuner som på föregående redovisade fråga uppger att de bedriver ett informationsarbete gentemot hushållen kring vikten av att minska det onödiga matavfallet har fått redovisa på vilka sätt de informerar. Kommunerna har haft möjlighet att välja ett eller flera av svarsalternativen.

Hushållsutskick och information på kommunens hemsida är de absolut vanligaste kommunikationskanalerna. Samtidigt säger tre av tio kommuner som bedriver ett informationsarbete i frågan att de inte använder sig av dessa vanliga kanaler. Det finns alltså goda möjligheter för ett stort antal kommuner att använda fler kanaler för information än vad de gör idag.

Bland de som valt alternativet annan kanal märks en rad olika insatser som skulle kunna vara inspirationskälla till fler kommuner. Gnosjö kommun arrangerar utåtriktade informationsmöten, Luleå kommun producerar film, Upplands Väsby kommun har sopteater för fjärdeklassare, Karlstad kommun erbjuder avfallsrådgivare, Umeå kommun knackar dörr, och Jönköpings kommun ger ut en kokbok.

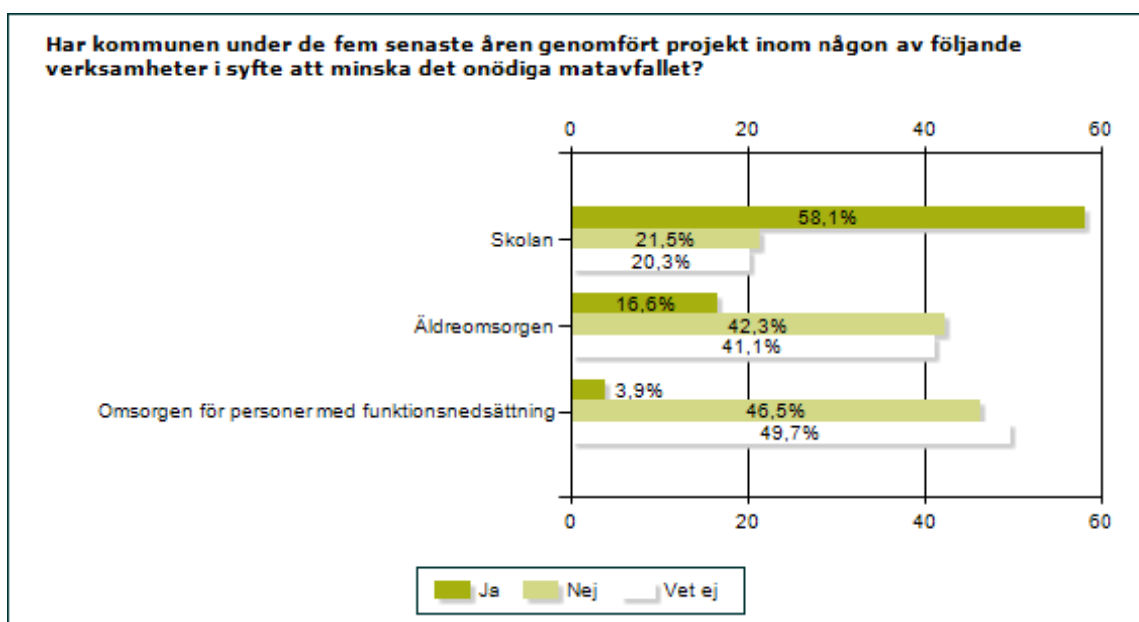
	Procent	Antal
Via kommunens hemsida	70%	77
Genom utskick till hushållen	68,2%	75
Via telefon	10%	11
Via sociala medier	34,5%	38
Via annan kanal, nämligen:	34,5%	38
Kommunen informerar inte om detta*	<1%	1
Vet ej		3
Svarande		110

4.6 Många kommuner genomför projekt kring matsvinn inom skolan

Nära sex av tio kommuner uppger att de under de senaste åren genomfört projekt inom skolan i syfte att minska det onödiga matavfallet. Det är positivt då det finns stora besparingar att göra inom verksamheten. Ett minst lika viktigt syfte med att genomföra projekt inom skolan är att barnens involvering också kan påverka hushållen att minska sitt onödiga matavfall.

Inom äldreomsorgen och inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning är det däremot ovanligt med denna typ av projekt. Här rör det sig också om stora verksamheter med potential till påtagliga minskningar av kommunorganisationens eget matavfall. Olofström, Ovanåker, Eslöv, Göteborg och Järfälla är exempel på kommuner som gör insatser inom äldreomsorgen. Eskilstuna, Övertorneå och Dorotea är exempel på kommuner som gör insatser inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning.

De kommuner som ännu inte genomfört projekt i syfte att minska onödigt matavfall bör ta initiativ till detta.

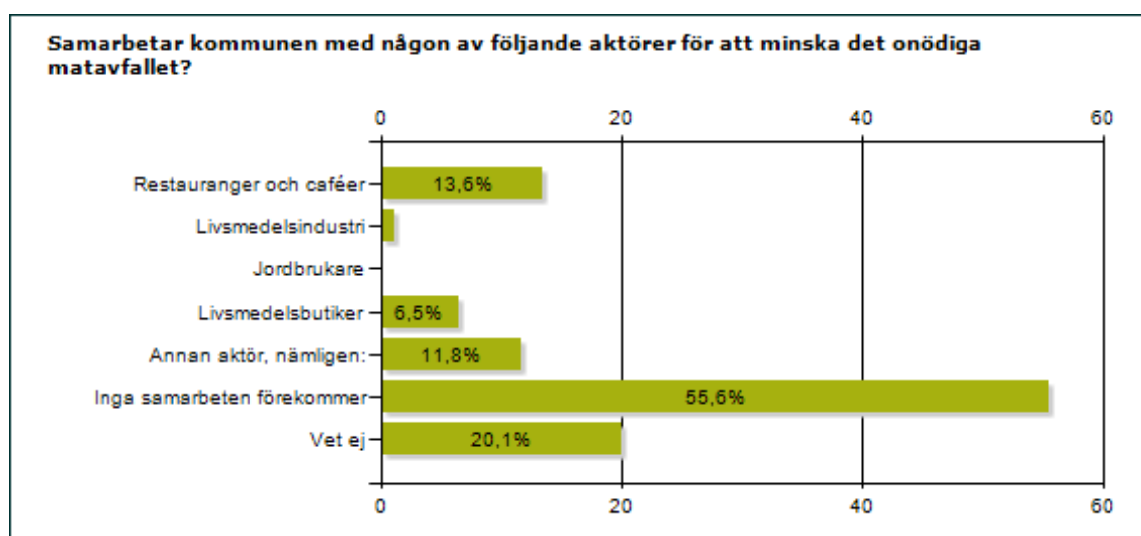

	Ja	Nej	Vet ej	Svarande
Skolan	58,1 %	21,5 %	20,3 %	172
Äldreomsorgen	16,6 %	42,3 %	41,1 %	163
Omsorgen för personer med funktionsnedsättning	3,9 %	46,5 %	49,7 %	155
	Totalt			172

4.7 Över hälften av kommunerna saknar samarbete kring matsvinn

Drygt hälften av kommunerna samarbetar inte med andra aktörer i syfte att minska det onödiga matavfallet. I de fall samarbete förekommer är restauranger och caféer vanligast. Livsmedelsbutiker är ett ovanligt samsarbetsområde trots att butikerna har möjlighet att påverka hushållen. Borlänge, Tyresö, Flen och Skellefteå är exempel på kommuner som samarbetar med livsmedelsbutiker.

Genom samarbeten med olika verksamheter både inom kommunen och runt om i kommunen finns stora vinster att göra. Att öka medvetenheten om problemet och åstadkomma förändring förutsätter att många olika aktörer drar sitt strå till stacken.

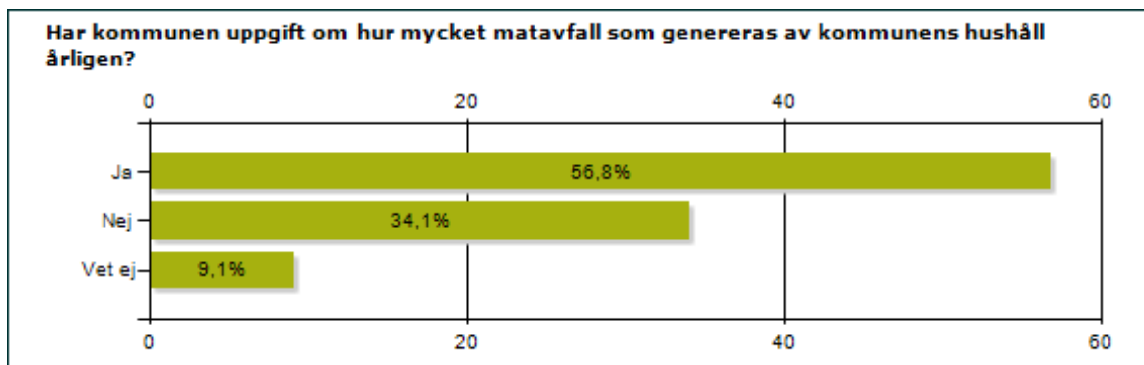
	Procent	Antal
Restauranger och caféer	13,6%	23
Livsmedelsindustri	1,2%	2
Jordbrukare	0%	0
Livsmedelsbutiker	6,5%	11
Annan aktör, nämligen:	11,8%	20
Inga samarbeten förekommer	55,6%	94
Vet ej	20,1%	34
	Svarande	169

4.8 Var tredje kommun saknar uppgift om hur mycket matavfall hushållen genererar

När det handlar om hur mycket matavfall som genereras årligen i kommunerna så uppger ungefär sex av tio kommuner att de har uppgift om detta. Av de öppna svaren framgår att uppgifterna samlas in på olika sätt. Vissa kommuner uppger att uppgifterna kommer ifrån nedbruten statistik eller bygger på uppskattningar och schabloner, andra svarar att de fått fram siffrorna genom plockanalyser. Flera kommuner uppger också att de har statistik på total mängd matavfall i kommunen men de har inte kunskap om hur stor andel som kommer från hushållen.

De kommuner som vill utveckla sina insatser för att minska matsvinnet kan ha stor hjälp av att utveckla sitt arbete med avfallsstatistik.

Ungefär var tredje kommun uppger att de inte har uppgift om mängden matavfall. Sannolikt är det samma kommuner som inte har en separat insamling av matavfall från hushållen.

Procent

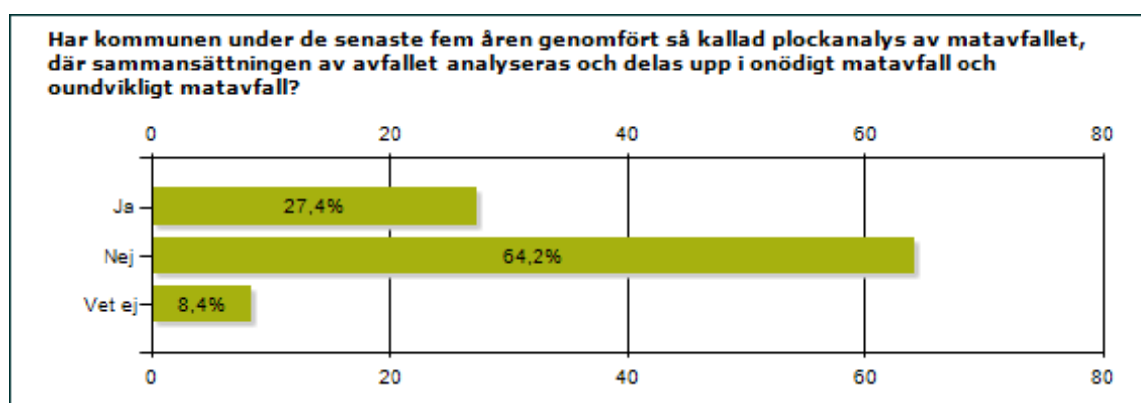
Antal

	Procent	Antal
Ja	56,8%	100
Nej	34,1%	60
Vet ej	9,1%	16
	Svarande	176

4.9 Fler än var fjärde kommun har genomfört plockanalys av matavfallet

Drygt var fjärde kommun uppger att de har gjort en plockanalys där onödigt och oundvikligt matavfall separerats, under de fem senaste åren. Det bör tolkas som positivt att en så pass stor andel har genomfört en analys av matavfallet, då det rör sig om ett omfattande arbete. Att 49 kommuner i denna studie uppger att de nu genomfört plockanalys visar på att intresset bland kommunerna ökat snabbt, även om svaren inte ger information om på vilket sätt de genomfört sina analyser.

När kommunerna anger hur stor del av matavfallet som är onödigt enligt plockanalysen varierar dock svaren kraftigt. De stora variationerna kan bero på att olika metoder använts, eller att de mått som används skiljer sig åt. Det är önskvärt att kommunerna genomför sina plockanalyser på samma sätt. I Avfall Sveriges plockanalysmanual finns instruktioner för hur en plockanalys på matavfall bör gå till. Just nu pågår även standardisering av mätmetoderna på EU-nivå, detta för att man ska kunna jämföra matsvinnet länder emellan.

Procent

Antal

Ja	27,4%	49
Nej	64,2%	115
Vet ej	8,4%	15
	Svarande	179

Förslag på hur kommunerna kan förbättra sitt arbete

Kommunerna har en nyckelroll när det handlar om att bidra till att hushållens onödiga matavfall minskar. Frågan är relativt ny och många kommuner har anledning att flytta fram sina positioner i denna viktiga miljöfråga. Nedan följer förslag på hur kommunerna kan utveckla sitt arbete med hushållens matavfall.

Sätt mätbara mål

Genom att sätta mätbara mål, i avfallsplanen och i kompletterande dokument, läggs en bra grund för utveckling. Mätbara mål kräver en analys av nuläget, vilket innebär att de kommuner som inte gjort någon kartläggning även måste genomföra detta.

Kartlägg mängden matavfall

Ett viktigt steg för att kunna minska hushållens matsvinn är att undersöka omfattningen och sammansättningen av matavfallet. Utan en nollmätning är det svårt att sätta mål och utveckla arbetet. På sikt bör alla kommuner ha som mål att genomföra plockanalyser där både den totala mängden matavfall och mängden onödigt matavfall, matsvinnet, kan mätas. I Avfall Sveriges plockanalysmanual finns instruktioner för hur en plockanalys på matavfall bör gå till.

Genomför informations- och utvecklingsprojekt inom kommunen

Kommunala verksamheter genererar ofta matsvinn samtidigt som verksamheterna ofta också har kontakt med medborgare och medlemmar i hushållen i kommunen. Det gör att utvecklingsprojekt i syfte att minska det onödiga matavfallet där olika verksamheter involveras kan vara effektiva. De kommuner som inte arbetat med detta bör börja på kommunens skolor.

Samla in matavfall

Nära var tredje kommun samlar inte in matavfall alls. Dessa kommuner bör ta initiativ till att införa insamling som åtminstone omfattar merparten av hushållen i kommunen. Kommunerna måste ta sitt ansvar för att nationella mål kring matavfall och matsvinn kan uppnås.

Samarbeta med andra aktörer

Att samarbeta med andra aktörer runt om i kommunen kan också vara ett bra sätt att uppmärksamma matsvinn, sprida kunskap och samtidigt uppnå förbättringar. Många kommuner samarbetar idag inte alls med andra aktörer, och dessa bör söka samarbeten.

Dela goda exempel

Vår studie visar att alla kommuner i någon mån har förbättringspotential i arbetet med att minska matsvinnet. Samtidigt visar studien att det inom varje frågeområde finns kommuner som är positiva förebilder. Kommunerna har mycket att vinna på intensifierade erfarenhetsutbyten för att ta del av varandras goda exempel.